Minister Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.3.28.2024
Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pani
Małgorzata Kidawa-Błońska
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

w odpowiedzi na oświadczenie Pana Senatora Waldemara Witkowskiego z 9 września 2024 r. w sprawie wzrostu liczby osób żyjących w skrajnym ubóstwie, szczególnie dzieci i seniorów, proszę przyjąć poniższe informacje.

Strategiczne ramy polityki krajowej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego określa „Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030". Dokument ten został ustanowiony w celu realizacji polityki publicznej w obszarach związanych z przeciwdziałaniem ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, zawartych w „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju" oraz „Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego".

Warto podkreślić, że w roku 2024 znacząco, bo o 47%, zwiększono wydatki na świadczenia związane ze wsparciem rodzin. Na wzrost ten składają się przede wszystkim podwyższone wydatki na program Rodzina 800+, świadczenia pielęgnacyjne, świadczenia wspierające oraz świadczenia związane z Programem „Aktywny rodzic".

Rodziny z dziećmi na utrzymaniu mogą, od bieżącego roku, liczyć na wsparcie w udzielane w ramach niżej opisanych, zaktualizowanych bądź zupełnie nowych świadczeń:

- świadczenia wychowawczego z programu „Rodzina 800", wypłacanego na podstawie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, które ma charakter powszechny i przysługuje na każde dziecko do ukończenia 18 roku życia, niezależnie od dochodu rodziny. Od 1 stycznia 2024 r. podwyższono wysokość świadczenia wychowawczego z kwoty 500 zł miesięcznie do 800 zł miesięczne na każde dziecko w rodzinie. W budżecie na rok 2024 r. zabezpieczono 63,7 mld zł na wypłatę świadczeń wychowawczych, co oznacza zwiększenie środków wydatkowanych na program o 23,5 mld zł względem roku 2023. Obecnie z programu korzysta 6,8 mln dzieci.
- świadczenia „aktywny rodzic" z programu „Aktywny rodzic". 1 października 2024 r. weszła w życie ustawa z dnia 15 maja 2024 r. o wspieraniu rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowaniu dziecka - „Aktywny rodzic", która jest elementem kompleksowej reformy systemu wspierania opieki nad dziećmi do lat 3. Ustawa wprowadza trzy nowe świadczenia:
  - świadczenia „aktywni rodzice w pracy",
  - świadczenia „aktywnie w żłobku" ,
  - świadczenia „aktywnie w domu" .

  Do rodziców dzieci w wieku od 12 do 35 miesiąca życia, którzy kontynuują zatrudnienie lub powracają na rynek pracy, kierowane jest świadczenie „aktywni rodzice w pracy". Ustawa definiuje aktywność zawodową, której poziom i rodzaj będzie uprawniał

do otrzymywania świadczenia. „Aktywni rodzice w pracy" przysługuje w wysokości 1500 zł miesięcznie przez okres 24 miesięcy od 12 do 35 miesiąca życia dziecka. W przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz koniecznością stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, świadczenie przysługuje w podwyższonej kwocie 1900 zł miesięcznie.

Świadczenie „Aktywnie w żłobku" jest kierowane do rodziców, korzystających z usług instytucji opieki nad dziećmi do lat 3, tj. żłobka, klubu dziecięcego albo dziennego opiekuna. „Aktywnie w żłobku" przysługuje w wysokości do 1500 zł miesięcznie na dziecko lub do 1900 zł miesięcznie na dziecko niepełnosprawne, przy czym jego kwota nie może przekroczyć wysokości opłaty, jaką rodzic ponosi za pobyt dziecka w instytucji opieki. Świadczenie „aktywnie w żłobku" nie trafia bezpośrednio do rodziców. Wniosek o jego przyznanie składa rodzic, natomiast kwota świadczenia przekazywana jest co miesiąc podmiotowi prowadzącemu instytucję opieki z przeznaczeniem na obniżenie opłat ponoszonych przez rodziców za pobyt dzieci w prowadzonej przez nią placówce.

Z kolei rodzice, w tym również rodzice nieaktywni zawodowo, których dzieci nie korzystają z żadnej formy opieki instytucjonalnej (żłobek, klub dziecięcy czy dzienny opiekun) mogą pobierać świadczenie „aktywnie w domu, przysługujące na każde dziecko w rodzinie w wieku od 12 do 35 miesiąca życia i wypłacane w wysokości 500 zł miesięcznie przez 24 miesiące. Jest to wsparcie kierowane do tych rodziców małych dzieci, którzy nie są uprawnieni lub z własnej woli nie decydują się na skorzystanie z dwóch innych, oferowanych w ramach programu świadczeń.

Ustawa „Aktywny rodzic" przewiduje ponadto możliwości zachowania praw nabytych do wcześniej funkcjonujących form wsparcia rodziców dzieci w tzw. wieku żłobkowym, czyli rodzinnego kapitału opiekuńczego i dofinasowania opłaty za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna, z możliwością przejścia przez rodziców na nowe świadczenia z programu „Aktywny rodzic" jeśli są one dla nich bardziej korzystne. Budżet programu „Aktywny rodzic" wynosi 8, 4 mld zł. Objętych nim może zostać 577 tys. dzieci w wieku od 12 do 35 miesiąca życia.

– w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów należy wskazać, że 1 stycznia 2024 r. weszła w życie ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym, która realizuje główne postulaty dotyczące wsparcia osób z niepełnosprawnościami, zgłaszane przez przedstawicieli środowiska. Ustawa wprowadziła nowe rozwiązania, umożliwiające opiekunom osób z niepełnosprawnościami podjęcie aktywności zawodowej oraz pobieranie własnych świadczeń emerytalno-rentowych poprzez modyfikację warunków przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego, w związku ze zmianą ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych oraz poprzez wprowadzenie do systemu prawnego nowego świadczenia - świadczenia wspierającego, skierowanego bezpośrednio do pełnoletniej osoby z niepełnosprawnościami. Po zmianach, od 1 stycznia 2024 r. świadczenie pielęgnacyjne przysługuje rodzicom lub innym osobom opiekującym się niepełnosprawnymi dziećmi w wieku do ukończenia 18 r. życia, bez jakichkolwiek ograniczeń w wykazywanej przez nie aktywności zawodowej, czy pobieraniu własnych świadczeń emerytalno-rentowych.

Natomiast osoby z niepełnosprawnościami w wieku od 18 r. ż., mogą ubiegać się o własne świadczenie wspierające, które przysługuje po uzyskaniu decyzji ustalającej potrzebę wsparcia na poziomie od 70 do 100 pkt w 100 punktowej skali. Również w tym wypadku nie przewidziano ograniczeń dotyczących aktywności zawodowej, czy pobierania świadczeń emerytalno-rentowych zarówno przez osoby z niepełnosprawnościami jak i przez ich opiekunów. Celem wprowadzonego świadczenia wspierającego jest zapewnienie osobom z największymi trudnościami w samodzielnym funkcjonowaniu pomocy służącej częściowemu pokryciu wydatków związanych z zaspokojeniem ich szczególnych potrzeb życiowych. Świadczenie wspierające ma na celu upodmiotowienie dorosłej osoby z niepełnosprawnością i stanowi odpowiedź na zgłaszające taką potrzebę środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Warto wspomnieć też o świadczeniach rodzinnych, przyznawanych w roku bieżącym w oparciu o zweryfikowane kwoty kryteriów dochodowych. Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 323), kwoty kryteriów dochodowych uprawniających do zasiłku rodzinnego: kryterium ogólne i kryterium dla rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym oraz kryterium uprawniające do jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka, a także wysokość świadczeń rodzinnych, w tym wysokość zasiłku pielęgnacyjnego, z wyłączeniem wysokości świadczenia pielęgnacyjnego, podlegają weryfikacji co 3 lata, z uwzględnieniem wyników badań progu wsparcia dochodowego rodzin. Próg wsparcia dochodowego rodzin bada i przedstawia Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS).

Na potrzeby weryfikacji kwot świadczeń i kwot kryteriów dochodowych uprawniających do świadczeń rodzinnych IPISS przygotowuje raport „Wartość i struktura progu Wsparcia Dochodowego Rodzin" w którym przedstawia szacunki wysokości i struktury Wsparcia Dochodowego Rodzin (WDR). Wartość wyznaczanego metodą ekspercko-koszykową wskaźnika badana jest cyklicznie od 2002 roku. Okresowe eksperckie badanie składu koszyka konsumpcji oraz oszacowanie wartości WDR umożliwia wyznaczenie poziomu dochodów w rodzinach, które mogłyby nabywać uprawnienia do świadczeń rodzinnych.

Potrzeby gospodarstw domowych analizowane są w 8 obszarach: żywność, potrzeby mieszkaniowe, odzież i obuwie, edukacja, ochrona zdrowia i higiena, transport i łączność, kultura i rekreacja, niepełnosprawność. Punktem odniesienia dla wyników weryfikacji są rzeczywiste wydatki gospodarstw domowych z II kwintyla na podstawie badań GUS dla 2022 r. Nie jest to jednak kryterium jedyne. W pewnych obszarach kategoria WDR ma charakter postulatywny, zwłaszcza, gdy chodzi o odpowiednie i zdrowe wyżywienie, przyzwoite warunki mieszkaniowe czy szanse edukacyjne dzieci.

W świetle przytoczonego art. 18 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, wysokość kwot kryterium dochodowego uprawniającego do zasiłku rodzinnego, kryterium uprawniające do jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka oraz kwot ww. świadczeń rodzinnych, podlega procedurze weryfikacji, nie oznaczającej jednak obowiązkowej zmiany wysokości weryfikowanych kwot.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2024 r. będący finalnym etapem ww. procedury weryfikacji, określającym wysokość dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiące podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy oraz wysokości świadczeń rodzinnych, w tym wysokość zasiłku pielęgnacyjnego, wysokości zasiłku dla opiekuna oraz wysokości specjalnego zasiłku opiekuńczego pozostawiono na obowiązującym obecnie poziomie.

Prawo do świadczeń z pomocy społecznej uzależnione jest od wysokości dochodu. Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, kryteria dochodowe podlegają weryfikacji co 3 lata, z uwzględnieniem wyniku badań progu interwencji socjalnej. Badania progu interwencji socjalnej dokonuje Instytut Pracy i Spraw Socjalnych.

Kolejna po roku 2021 weryfikacja kryteriów dochodowych została przeprowadzona w 2024 r., w jej wyniku podwyższono kryteria dochodowe w drodze rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2024 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. Od 1 stycznia 2025 r. obowiązywały będą podwyższone kwoty kryteriów dochodowych w pomocy społecznej w następującej wysokości:

- dla osoby samotnie gospodarującej – 1 010 zł (wzrost o 30%, tj. o 234 zł),
- dla osoby w rodzinie – 823 zł (wzrost o 37%, tj. o 223 zł).

Nowe kryteria będą miały wpływ z jednej strony na objęcie wsparciem większej grupy osób i rodzin o najniższych dochodach, z drugiej zaś na transfer wyższych świadczeń także do osób korzystających z pomocy już dzisiaj. Zmiana kwot kryteriów dochodowych wpłynie również na podwyższenie maksymalnej kwoty zasiłku stałego do 1 229 zł (wzrost o 23%, tj. o 229 zł).

Z danych statystycznych resortu wynika, że rok do roku spada liczba osób korzystających z pomocy społecznej. W roku 2023 z pomocy społecznej skorzystało 888 tys. osób, to o 2,4% mniej niż w roku 2022 i 8,9% mniej niż w roku 2021 (975 tys. osób). Najwyższe spadki odnotowuje się dla rodzin z dziećmi – w 2023 r. z pomocy społecznej skorzystało 214 tys. rodzin z dziećmi, to spadek o 3,6% w stosunku do danych za rok 2022.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Aleksandra Gajewska
Sekretarz Stanu
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/